PŘÍSTUPY STUDENTŮ PEDAGOGICKÝCH FAKULT K TVORBĚ ŠKOLNÍCH A TŘÍDNÍCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH

PRE-PRIMARY PRE-SERVICE TEACHERS APPROACHES TOWARDS CREATION OF EDUCATIONAL PROGRAMS ON SCHOOL AND CLASS LEVEL

Barbora Loudová Stralczynská[1], Eva Koželuhová[2], Zora Syslová[4], Petra Ristić[3]

[1–3] Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha
[4] Katedra primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Příspěvek se zabývá problematikou tvorby kurikula na školní a třídní úrovni v předškolním vzdělávání. Předkládá výsledky výzkumu, jehož cílem je zjistit, jaké zkušenosti a přístupy mají učitelé vysokoškolští studenti kombinovaného studia předškolní pedagogiky k tvorbě školních a třídních vzdělávacích programů. Šetření zjišťuje, zda v praxi přetrvává spíše sociocentrické pojetí při plánování vzdělávacích obsahů v mateřských školách, nebo zda již došlo k posunu k flexibilnímu pojetí školních a třídních vzdělávacích programů, které je charakteristické pro osobnostně orientované vzdělávání. Výzkumnou metodou byl zvolen dotazník a výzkumný vzorek tvořili studenti kombinovaných forem bakalářských a magisterských programů fakult realizujících přípravné vzdělávání učitelů mateřských škol v ČR.

Klíčová slova: *kurikulum, školní vzdělávací programy, třídní vzdělávací programy, předškolní vzdělávání*

Abstract

The paper deals with the issue of curriculum development at the school and class level in preschool education. The aim of the research is to find out what experiences and approaches teachers–university students of preschool pedagogy have towards designing educational programs at the school and class level. The survey aims to find out whether the teacher-centred approach to planning educational content in pre-schools persists in practice, or whether there has already been a shift to a flexible approach to school and class educational programs,

which is characteristic of child-centred education. The research method was a questionnaire, the research sample consisted of students of combined forms of, B. A. and, M. A. programs of faculties providing initial professional studies of kindergarten teachers in Czechia.

Keywords: *curricula, educational programme on school level, educational programme on class level, pre-primary education*

1 Úvod

Vstupní šetření z let 2018–2020 ukázalo, že ačkoli v národním kurikulu pro předškolní vzdělávání (RVP PV) nastal celkový posun k osobnostně-orientovanému přístupu, nebyl tento přístup ve výzkumném vzorku ještě plně uplatňován při plánování vzdělávacích obsahů na úrovni školních a třídních vzdělávacích programů (Koželuhová et al., 2020). Hlavním cílem studie je proto hlouběji prozkoumat v rámci České republiky, jaké zkušenosti a přístupy mají učitelé MŠ (vysokoškolští studenti kombinovaného studia předškolní pedagogiky) k plánování vzdělávacích obsahů v ŠVP a TVP.

2 Teorie

České předškolní vzdělávání čelilo po roce 1989 výzvě formulovat národní kurikulum (RVP PV, 2004) tak, aby reflektovalo demokratický přístup ke vzdělávání. Znamenalo to opustit direktivní přístup, který se v oblasti kurikula vyznačoval orientací dle záměrů učitele a nikoli aktuálních potřeb dětí. Bylo snahou umožnit pedagogům při tvorbě vzdělávací nabídky vytvářet vzdělávací příležitosti v kontextu socio-konstruktivistického pojetí učení (Saracho & Spodek, 2002). RVP PV poskytuje školám a učitelům volnost ve formulaci školního a třídního vzdělávacího programu, což vede k diverzitě ve způsobech, jakými školy i jednotliví učitelé dále vytvářejí kurikulum na školní a třídní úrovni. Ukazuje se (Koželuhová et al., 2020), že existují tři hlavní typy přístupů – chronologický, transversální a elektivní – přičemž učitelé-studenti preferují více flexibilní přístupy, než jejich MŠ v praxi uplatňují.

3 Metodologie výzkumu

Výzkumné šetření vychází z realizace dotazníkového šetření mezi studenty kombinované formy bakalářských a navazujících magisterských studijních programů připravujících budoucí učitele mateřských škol na vysokých školách v České republice (N = 355). Osloveni byli studenti 9 pracovišť v ČR nabízejících obor Učitelství pro MŠ a Pedagogika předškolního věku v počtu 896. Návratnost byla 39,62 %. Výzkum se zaměřil na studenty, kteří již působí v mateřských školách na pozici učitele, ale kteří se současně dále vzdělávají v bakalářských a magisterských studijních programech na VŠ. Popisnou statistickou analýzou bylo zjišťováno, jaké pojetí zpracování vzdělávacích obsahů v ŠVP a TVP je v praxi uplatňováno a jaké preferují studenti. Korelační analýza zkoumala aspekty ovlivňující přístupy učitelů-studentů. Otevřené otázky byly analyzovány otevřeným kódováním v programu MAXQDA.

4 Výsledky

Výsledky ukazují, že 60 % MŠ má chronologické pojetí integrovaných bloků v ŠVP, z nichž třetina je navržena s konkrétními tématy pro jednotlivé měsíce. 73 % respondentů však preferuje flexibilní pojetí integrovaných bloků. 24 % MŠ má v ŠVP stanovený závazný obsah, který musí realizovat, přitom 86 % respondentů by uvítalo, kdyby si mohlo obsah tvořit samostatně. 26 % MŠ tvoří TVP na začátku školního roku, což je v rozporu s doporučeními MŠMT. Pouze 45 % respondentů navrhuje vzdělávací témata v průběhu školního roku v souladu se situačním učením. Důvodem pro chronologické plánování je sledování potřeb učitele, přetrvávající vnímání povinnosti naplňovat plán a vnímání dítěte jako objektu pedagogického působení.

5 Závěry a diskuse

Kvalita předškolního vzdělávání je úzce spojená s kvalitou kurikula (Bennet, 2011; Pianta et al, 2009; Bertrand, 2007) a na školní úrovni ovlivněna také pojetím pedagogických plánů jednotlivých předškolních institucí. Výsledky výzkumu potvrzují data předchozí studie (Koželuhová et al., 2020), která ukázala na existenci trojího přístupu mateřských škol k plánování školního a třídního kurikula:

chronologický, elektivní a transverzální přístup. Převažuje chronologické pojetí, přestože respondenti ve významné většině preferují elektivní či transversální přístup. Z kvalitativní analýzy vyplývá, že v plánování vzdělávacího obsahu na úrovni ŠVP a TVP v mateřských školách stále převažuje sociocentrické pojetí. Celkový přístup MŠ a studentů k tvorbě kurikula ukázal na dílčí odklon od tohoto přístupu a vývoj, který nás ještě čeká na cestě k důsledné implementaci osobnostně orientovaného modelu v MŠ. Jedna z výzev vyplývající z výsledků studie naznačuje, že je potřeba podpořit terminologický rozvoj a sjednocení terminologie napříč pedagogickými fakultami.

Poděkování

Autorky děkují všem zapojeným fakultám připravujícím učitele mateřských škol v ČR za jejich spolupráci na výzkumném šetření.

6 Literatura

Bennett, J. (2011). Early childhood education and care systems: Issue of tradition and governance. In R. E. Tremblay, M. Boivin, RDeV. Peters & R. G. Barr (Eds.). Encyclopedia on Early Childhood Development, (pp. 44–47). Centre of Excellence for Early Childhood Development.

Bertrand, J. (2007). Preschool programs: Effective curriculum. Comments on Kagan and Kauerz and on Schweinhart. In R. E. Tremblay, M. Boivin, R. D. V. Peters & R. G. Barr (Eds.). Encyclopedia on Early Childhood Development, (pp. 1–7). Centre of Excellence for Early Childhood Development.

Koželuhová, E., Loudová Stralczynská, B., & Lipnická, M. (2020). Planning educational content in school curriculum documents: examples of current practice from pre-schools in the Czech Republic and Slovakia. *Pedagogika*, *70*(4), 425–448.

Pianta, R. C., Barnett, W. S., Burchinal, M., & Thornburg, K. R. (2009). The effects of preschool education: What we know, how public policy is or is not aligned with the evidence base, and what we need to know. *Psychological Science in the Public Interest*, *10*(2), 49–88. https://doi.org/10.1177/1529100610381908

Saracho, O. N., & Spodek, B. (Eds.). (2002). *Contemporary perspectives on early childhood curriculum*. Information Age.